

**Meanderende lijnen doorheen 10 jaar
gouverneurschap: over veiligheid, duurzaamheid,
mobiliteit, technologische innovatie in een
multilevel wereld waarin mensen centraal staan.**

Geachte voorzitter,

Leden van de deputatie,

Beste provincieraadsleden,

Dames en heren,

10 jaar gouverneurschap is een dankbaar moment voor een **terug- en vooruitblik**. Onder de titels: *Denken aan gisteren, kijken naar morgen* en *Even achterom kijken en dan opnieuw op de pedalen*, deden mijn voorgangers het mij voor.

November 2018 is bovendien een bijzonder moment: de lokale verkiezingen zijn net achter de rug, de legislatuur loopt af, stap voor stap wennen we aan het nieuwe provinciehuis en dra treedt een nieuwe, afgeslankte ploeg aan.

10 jaar lang inmiddels heb ik het voorrecht om gouverneur te mogen zijn van de boeiendste, meest uitdagende, want –in alle opzichten- meest diverse provincie van het land.

Boeiend dankzij haar speerpuntsectoren die de provincie Antwerpen op een unieke manier verbinden met de, ondanks tegenstrijdige tendensen, zeer geglobaliseerde wereld: de zeehaven met geïntegreerde petrochemische cluster, health en lifesciences, diamant, maar ook bijv. duurzaam bouwen.

Boeiend dankzij haar unieke symbiose tussen wetenschap & onderwijs, kunst & cultuur en innovatief, zeer open-minded ondernemerschap.

Boeiend dankzij haar inwoners in al hun diversiteit, met hun levensprojecten, twijfels en ambities.

Uitdagend omdat alle voorgaande, veelal unieke troeven in combinatie met de dichtheid van zowat alles: regeldichtheid, bevolkingsdichtheid en vervoersnetdichtheid,... de provincie erg kwetsbaar maken in het licht van de klimaatverstoring.

Dat geldt ook voor de manier waarop die zich vertaalt in weersextremen zoals droogte en hitte of overstromingen en stormen én de noodzakelijke energietransitie. Gelukkig beschikt de provincie met de grootste nood aan duurzame, hernieuwbare energie minstens in potentie ook over de grootste, duurzame energiecapaciteit.

Uitdagend omdat dé harde randvoorwaarde om haar unieke positie te behouden en te versterken een duurzame oplossing voor het mobiliteitsvraagstuk blijft: veilig, (nagenoeg) zero-emissie, innovatief en vlot verkeer.

Uitdagend omdat alle uitdagingen een nieuwe, innovatieve manier van wonen, leren, ondernemen, werken, bewegen en samenleven veronderstellen, niet in het minst door de extreme luchtvervuiling in onze regio.

Divers: Antwerpen is aanwezig in de wereld. Dat zei ik al. Dankzij de soms ondoorgroendelijke wegen van de migratie, geldt ook het omgekeerde: nagenoeg de hele wereld is present in Antwerpen. De superdiversiteit manifesteert zich ook op tal van andere manieren.

Erg jong, ouder of op gezegende leeftijd;
zeer welgesteld, brede middenklasse of node vechtend
voor een menswaardig bestaan;

min of meer gezond of helaas moeten leven of
afrekenen met een handicap, ernstige ziekte of
verslaving...

Mensen die door hard werk eerlijk en correct hun
dagelijks brood verdienen én mensen die schaamteloos,
gewiekst en niet zelden op de kap van wie erg
kwetsbaar is schandelijk poen pakken in de illegaliteit
of criminaliteit;

talloos vele vrijwilligers die bijdragen tot een warme
provincie en mensen die zich weinig van anderen
aantrekken...

u vindt ze allemaal in Antwerpen. Het is een open deur:
ook deze kant van onze provincie bevat **evenveel**
troeven als complexe uitdagingen.

Vanop het boeiende kruispunt van beleids- en bestuursniveaus van waaruit gouverneurs in de luwte mogen en moeten functioneren: internationaal, federaal, Vlaams, provinciaal en lokaal, onderhield ik u de voorbije 10 jaar over thema's die, met voormelde context voor ogen, relevant waren en zijn voor provincie Antwerpen.

Steeds maakte ik een korte analyse, trachtte een compact overzicht te geven van de beleidscontext op het zogenaamde 'hogere' niveau, om daarna in te zoomen op provincie Antwerpen, al dan niet in wisselwerking met de zogenaamde arrondissementen, steden en gemeenten én de bevolking. Om telkens af te sluiten met een aantal zeer concrete voorstellen en/of aanbevelingen.

Dan rijst de vraag of en in welke mate veel, de meeste -wie weet zelfs alle- van die voorstellen gerealiseerd zijn. Sommige ervan klinken inmiddels oubollig of zijn compleet achterhaald, veelal omdat de wereld en/of de beleidsinzichten intussen fundamenteel zijn veranderd.

Dat de wereld is veranderd, is een open deur.

Toen ik er een goede 10 jaar geleden aan begon leek het vertrouwen in financiële instellingen een onwankelbare evidentie;

werd nu al gewezen-president Barack Obama voor de eerste keer verkozen;

heerste er nog relatieve vrede in Syrië; was terreurgeweld iets van relatief lang geleden of ver weg; waren radicalisme of extremisme, cybersecurity, of fake-news begrippen die zelden gegoogeld werden; leefden we nog zonder smartphone.

En van een totaal andere orde: er was toen ook nog geen sprake van dat uw bestuur de mooie bevoegdheden cultuur, welzijn, sport en jeugd dreigde te verliezen.

Inmiddels zijn we 10 jaar en 10 redes verder. Redes over min of meer uiteenlopende onderwerpen, al lopen er ook een aantal **rode draden** doorheen.

+++

Veiligheid, in zijn dubbele betekenis van 'safety', civiele veiligheid én 'security', de eerder politionele veiligheid, is de eerste verhaallijn, niet enkel door de redes, maar door mijn werk in het algemeen.

In 2009 wijdde ik er een integrale rede aan met als titel: *De angst voorbij....*

Een veilige provincie is immers een aantrekkelijke provincie.

Veiligheid en zekerheid, in goed evenwicht met de andere basisbeginselen van onze democratische rechtstaat, zijn de noodzakelijke basisvoorwaarden voor een sterke economie, maar ook voor goed onderwijs, wonen, werken, ontspannen, zorgen en leven.

Pas of vooral wanneer de overheid haar kerntaken i.v.m. veiligheid en risicobeheersing goed op orde heeft, **kan ze er de burgers maximaal bij betrekken.**

Tegelijk durfde ik in 2009 oproepen voor realistische verwachtingen. **Absolute veiligheid is immers een illusie.** 'Leven is gevaarlijk', besluit een leuk prentenboek over alle gevaren van het leven.

Leven, echt 'samen-leven' is bron van heel veel goeds, van vaak spectaculaire vooruitgang, maar houdt even zoveel risico's in.

In ***De angst voorbij*** focuste ik sterk op zelfredzaamheid. Hulpdiensten en politie worden over het algemeen, mede dankzij 'smart solutions', performanter. Ze kunnen het niet alleen.

Een omzichtige, goed-omkaderde **inzet op de zelfredzaamheid en actieve inbreng van burgers** bij het voorkomen van criminaliteit in haar brede verschijningsvormen, **loont**.

Even belangrijk is een **adequate reactie** -met zorg voor de eigen veiligheid- van wie slachtoffer dreigt te worden, getuige is van fysiek geweld of van andere criminele feiten.

De instrumenten zijn beproefd en goed ingeburgerd, zoals de buurtcafés, BIN's (buurtinformatienetwerken) en WIN's (winkelinformatienetwerken).

Als bewoners, handelaars, bedrijven en politie **nauw samenwerken verhogen ze de veiligheid en de leefbaarheid van wijken en winkelcentra.**

Met 526 BIN's blijft provincie Antwerpen koploper in België, dat er 1130 telt. Overigens, sinds begin dit jaar kwamen er in Antwerpen minstens 18 BIN's bij. Het verhaal is dus nog lang niet op.

Met **Be-Alert**, beschikken de BIN's en WIN's trouwens over een nieuw en performant communicatiemiddel. Niet zelden in combinatie met Whatsapp kunnen ze leden en de politie nog sneller informeren over verdachte gedragingen in buurten, wijken en winkelstraten.

Maar eigenlijk begint het nog een stap vroeger.

Zo kan iedereen **potentiële inbrekers** ook **afschrikken met degelijk hang- en sluitwerk.**

Zodra potentiële inbrekers meer dan drie minuten nodig hebben om een woning of bedrijfspand binnen te dringen, druipen ze doorgaans onverrichter zake af.

Mijn voorstel uit 2009 om 'ontoegankelijkheid voor ongewenst bezoek', door inbraakveilige deuren, ramen, sloten,... op te nemen als bijkomende voorwaarde in de stedenbouwkundige vergunning, vond geen genade in de ogen van de destijds bevoegde minister wegens te duur en te complex.

Met het '**Certificaat Inbraak Veilig**', voor eigenaars van woningen met een goede inbraakveiligheid, beogen we minder dwingend en dus wat trager, een vergelijkbaar resultaat. En omdat het begint bij het ontwerp van een nieuw huis of verbouwing, organiseerden we vorige maand een intense infoavond over diefstalpreventie voor en met architecten. Wie weet overtuigen we de volgende Vlaamse regering alsnog van een inbraakbestendige Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening.

Tot slot steunen en promoten we inmiddels al voor de derde keer de nationale '**1dagniet-campagne**'. Het initiatief gaat uit van de lokale besturen en de politie.

Het sensibiliseert zeer gericht tegen woninginbraken en brengt het puike werk van diefstalpreventie-adviseurs onder de aandacht. Hopelijk is het ook u niet ontgaan dat de actieweek doorging van 22 tot 28 oktober. Zo niet, weet dan dat het nooit te laat is om uw huis inbraakveilig(er) te maken.

Materieel bezit, uw privacy en intieme leefomgeving beveiligen tegen diefstal en verderfelijke inbreuken, is belangrijk.

Maar alleen mensenlevens zijn uniek en werkelijk onvervangbaar. Daarom was mijn voorstel om zo mogelijk alle huizen in provincie Antwerpen te voorzien van **rook- en brandmelders**, nog urgenter. Iedereen kan zich beter beschermen tegen de gevolgen van brand door rookmelders te installeren.

Provincie Antwerpen nam ook hier het voortouw. In 2010 zette Antwerpen als eerste provincie een driejarige campagne op om de brandveiligheid in woningen fors te verhogen. In het totaal werden meer dan 75 000 rookmelders verkocht.

Minstens even belangrijk was en is de bewustwording voor deze stille sluipmoordenaar. Mogelijk en allicht schaften velen zich elders een goede rookmelder aan.

Mede dankzij de steun van 25 steden en gemeenten werd de campagne een groot succes. Op dit terrein bleef de Vlaamse overheid overigens niet achter: de decretale verplichting om rookmelders te installeren in alle nieuwe en gerenoveerde woningen zorgt voor de structurele verankering van de beste preventieve maatregel tegen overlijden of verwonding door brand en/of rook.

Misschien is het moment gekomen om een nieuwe bevraging te organiseren. Ook voor de brandweer, die steeds meer inzet op een data-gestuurde, slimme organisatie, is deze informatie van kapitaal belang.

Ook in de andere domeinen van civiele veiligheid of safety valt nog ontzettend veel winst te boeken als het aankomt op zelfredzaamheid en burgerbetrokkenheid.

Andermaal, het is uiteraard geenszins de bedoeling dat verantwoordelijkheden en bijgevolg ook kosten worden afgewenteld op de bevolking.

Meer en goed omkaderde inzet op **een grotere zelfredzaamheid en burgerbetrokkenheid** heeft enkel tot doel om calamiteiten voor te zijn, schade maximaal te beperken en de hulpdiensten nog effectiever en efficiënter te laten werken.

Minimum minimorum is het **respect voor de hulpdiensten**. Hulpverleners te allen tijde hun werk laten doen, ze niet voor de voeten lopen, zeker geen agressie plegen jegens hulpverleners en dat ook niet van anderen dulden.

Zelfs die ondergrens is geen evidentie meer, al blijft het fenomeen gelukkig relatief marginaal.

Niettemin zijn we dit jaar opnieuw gestart met een systematische bevraging en goede opvolging van fysieke en verbale agressie tegen hulpverleners. De afspraken met het parket zijn alvast herbevestigd. Voor agressie tegen hulpverleners geldt nultolerantie. Wie zich hieraan schuldig maakt, zal worden vervolgd.

Gelukkig is er ook steeds meer aandacht voor en bereidheid tot **positief engagement** in de context van de civiele veiligheid. In samenwerking met spoedafdelingen, bieden steeds meer scholen een module **EHBO** en reanimatietechnieken aan (deze koppelen aan de theoretische rijopleiding, zoals het Brussels-Hoofdstedelijk Gewest inmiddels doet, zou nog veel effectiever zijn).

Steeds meer mensen beschikken over een **noodgenerator** om een onverhoopte stroomonderbreking te overbruggen en/of over een **dompelpomp** om hun kelder droog te houden bij overdreven regenval.

Delicater maar niet onbelangrijk, blijft de boodschap dat een **gezond gewicht en een goede conditie** niet alleen voor het eigen welbevinden, een goede gezondheid en robuuste economie, maar zelfs **voor het beheer van crises relevant** is.

Wie niet lijdt aan overgewicht of obesitas en geregeld sport, kan helpen bij een onverhoopte evacuatie eerder dan zelf te moeten worden geholpen.

Van een andere orde, maar dat is voor een volgende rede, zijn de **structurele voorzorgsmaatregelen** die burgers, ondernemingen en sectoren kunnen nemen **in het raam van de klimaatadaptatie**: hoe meer ruimte voor water ook gezinnen en bedrijven genereren, hoe kleiner de kans op wateroverlast. Hoe groter de captatie van regenwater en de beschikbaarheid van waterreservoirs, hoe kleiner de impact van periodes van droogte en hitte.

Inmiddels zijn de 'nieuwe' **Hulpverleningszones** bijna 4 jaar een feit. Organisatorisch raken ze stilaan op kruissnelheid. De uitdagingen blijven aanzienlijk. O.m. op het vlak van de opleiding in het algemeen en de rekrutering en vorming van vrijwilligers, in het bijzonder.

Het hindert de zones niet om een **innovatieve kwantumsprong** te maken en te experimenteren met big data en nieuwe, manieren van sociaal communiceren met experts en collega's én met burgers die snel en positief kunnen bijdragen om een noodsituatie te beheren.

Ik kom er nog op terug, wanneer ik inzoom op Internet of Things, smart city en de vele toepassingsmogelijkheden ervan.

Zero, nul, geen... Elk **verkeersslachtoffer** is en blijft er een te veel. De statistieken van de schande: die van het aantal doden en zwaargewonden in en door het verkeer, zou ieder van ons zó moeten frustreren en verontwaardigen dat we deze 'collaterale schade' van mobiliteit en ons verkeersgedrag niet langer dulden.

Ze zouden ieder van ons moeten aanzetten om zich altijd en overal verantwoord en respectvol te gedragen in het verkeer.

In 1994 brak mijn voorganger, Camille Paulus op dringend verzoek van spoedarts Luc Beaucourt, een lans voor **WODCA**: weekendongevallen aanpakken door controles op overdreven snelheid en rijden onder invloed.

In 1995 gingen de WODCA-controles in de hele provincie van start. Ze zijn nog steeds een begrip. Elk weekend opnieuw investeren alle politiezones in doorgedreven controles. Helaas met recht en rede. Het aantal, in het bijzonder, jonge mensen dat vooral in het weekend het leven laat in het verkeer mag dan al gedaald zijn, elk slachtoffer blijft er een te veel.

Nick, Gill, Julie, Mike, Joren, Sofie... mocht niemand onder invloed, niemand te snel hebben gereden, niemand vluchtmisdrijf hebben gepleegd dan bouwden deze jongeren nu verder aan hun toekomst met wie hen dierbaar is.

Alleen wie zijn doel kent: **nul, geen, zero slachtoffers in en door het verkeer**- vindt zijn weg. Weet wat hem of haar te doen staat, tot het doel bereikt is en blijft: ZERO!

Met WODCA gaan we dus door. Tot er niemand nog onder invloed of door een te zware voet, speelt met de levens van anderen.

En dat veronderstelt een **fundamentele mentaliteitswijziging**, ondersteund door beschikbare, breder geïntegreerde technologie, een veilige verkeerscontext en doortastendere handhaving. U kent ze onder de 4 E's.

Onze **ZERO-doelstelling** halen, kunnen we niet alleen. Daarvoor hebben we de gemeenten, de hogere overheden, Europa en vooral ook de brede gemeenschap nodig.

Samen met gedeputeerde Luk Lemmens lanceerde ik eerder dit jaar alvast het project '**Verkeersveilige Gemeente**'.

Met de meest onderlegde, overtuigde en dus overtuigende partners zoals Ouders van Verongelukte Kinderen (OVK vzw) en de Vlaamse Stichting Verkeerskunde (VSV), bundelen we de krachten.

We integreerden drie afzonderlijke verkeersveiligheidsinitiatieven: het coachingtraject van VSV, het SAVE-charter van OVK en ons ZERO-begeleidingstraject.

De belangstelling is groot, en dat doet deugd.

Bijna alle 70 gemeenten ondertekenden het SAVE-charter.

45 gemeenten schreven zich meteen in voor het project 'verkeersveilige gemeente'. Zij gaan zowel een inspannings- als resultaatsverbintenis aan om het ZERO-doel te bereiken.

16 daarvan startten eind maart jl. met hun coachingstraject op maat. Goed gecoacht maakten deze eerste groep deelnemende gemeenten een stevig verkeersactieplan op.

Mede dankzij de begeleiding van OVK vzw en de provincie zullen de nieuwe bestuursploegen hopelijk resultaat-gedreven werk maken van de effectieve uitvoering van de actieplannen met slechts een doel voor ogen: **meer en betere verkeersveiligheid, positieve effecten sorteren en meetbare resultaten** halen met als ultieme doel: ZERO, en in de – zo kort mogelijke- tussentijd een volgehouden vermindering van het aantal slachtoffers in en door het verkeer.

Gemeenten die aantonen dat ze goeddoordachte en concrete inspanningen leveren op het vlak van educatie, sensibilisering, handhaving...zullen een SAVE-label ontvangen voor het traject met OVK. Op het einde van elk traject verdienen ze bovendien een ZERO-label, waarmee ze kunnen uitpakken, wetende dat het hen helaas niet immuun maakt voor verkeersongevallen en verkeersslachtoffers.

Tegelijk blijven we de gemeenten ondersteunen in het overleg met de Vlaamse overheid om alle gevaarlijke gewestwegen op hun grondgebied verkeersveiliger in te richten.

Een echte 'gamechanger' om de ZERO-doelstelling te halen, zijn m.i. de **voorstellen m.b.t. nieuwe voertuignormen die de Europese Commissie** op 17 mei jl. **lanceerde**, nadat zij o.m. ook Dominique De Muynck, advocaat voor verkeersveiligheid waarmee ik u vorig jaar liet kennismaken, had gehoord.

Meer info vindt u via een link op mijn webstek.

U kan het nagaan: zowat alle voorstellen waarvoor Dominique De Muynck en ik vorig jaar een lans braken vindt u erin terug.

Automatische remsystemen; een alcoholslot, waarschuwing in geval van afleiding; een zwarte doos, een automatische snelheidsbegrenzer; een systeem van vroegdetectie van zwakke weggebruikers; uitrusting met levensreddende materialen aan de buitenzijde ter bescherming van aangereden zwakke weggebruikers,...

Stilaan wordt het voor autoconstructeurs onmogelijk gemaakt om onveilige voertuigen te produceren en op de Europese markt te brengen.

En dat wordt tijd! Hoog tijd. Bovendien schaaft nu ook de Europese Commissie zich achter vision ZERO, zij het pas tegen 2050...

Technologie vermag veel, heel veel. Dat Europa haar eindelijk ten volle en verplichtend integreert, is zeer hoopgevend. Tot zolang 100% betrouwbare, volledig zelfsturende voertuigen geen feit of evidentie zijn, geldt: weggebruikers, álle weggebruikers, blijf alert en geconcentreerd.

Rijd niet onder invloed van drank of drugs.

Laat u nooit afleiden door smartphone en/of oververmoeidheid.

Heb oog en respect voor elkaar.

Kijk elkaar aan.

Houd afstand van en rekening met elkaar.

- Advanced emergency braking (cars)
- Alcohol interlock installation facilitation (cars, vans, trucks, buses)
- Drowsiness and attention detection (cars, vans, trucks, buses)
- Distraction recognition / prevention (cars, vans, trucks, buses)
- Event (accident) data recorder (cars and vans)
- Emergency stop signal (cars, vans, trucks, buses)
- Full-width frontal occupant protection crash test - improved seatbelts (cars and vans)
- Head impact zone enlargement for pedestrians and cyclists - safety glass in case of crash (cars and vans)
- Intelligent speed assistance (cars, vans, trucks, buses)
- Lane keeping assist (cars, vans)
- Pole side impact occupant protection (cars, vans)
- Reversing camera or detection system (cars, vans, trucks, buses)
- Tyre pressure monitoring system (vans, trucks, buses)
- Vulnerable road user detection and warning on front and side of vehicle (trucks and buses)
- Vulnerable road user improved direct vision from driver's position (trucks and buses)

De voorbije 10 organiseerden we **4 veiligheidsconferenties** met verschillende partners. Ze bleken een sterke incubator en legden de basis voor vernieuwende, nog steeds actuele initiatieven en inmiddels stevig verankerde projecten op het vlak van veiligheid. Het Family Justice Center of Veilig Huis is geconcipeerd op de veiligheidsconferentie van 2010 over ***Intrafamiliaal geweld***.

De eerder vermelde maatregelen tegen diefstal in woningen en inbraken gaan terug tot de veiligheidsconferentie van 2012 over ***Diefstal in woningen.***

Bestuurlijke handhaving, sommigen noemen dat 'gewapend of alert bestuur', was het hoofdthema in 2015 en werd daarna opgenomen in het Nationaal Veiligheidsplan en sindsdien ook in alle zonale veiligheidsplannen. Ook het zogenaamde ARIEC is er het rechtstreekse product van.

In 2016 focuste ik op ***Verkeer en innovatie***. Daar stond de vraag centraal of en hoe innovatie kan leiden tot ZERO-verkeersslachtoffers. Ik refereerde er zonet aan.

Op de veiligheidsconferentie 2019 staan ***maatschappelijke veiligheid en de regisseursrol van de burgemeester*** centraal.

Ik zou u verder kunnen onderhouden over nieuwe nood- en interventieplannen terrorisme, Seveso, nucleair. Of langer kunnen stilstaan bij de tweede oefenplaat op Campus Vesta die vooral dankzij de grote bijdrage van het Seveso-fonds mogelijk wordt gemaakt...

Ik zou dieper kunnen ingaan op ogenschijnlijk kleinere initiatieven die mee het verschil maken. Bijv. de burenbemiddeling die we samen met lokale besturen en vrijwilligers uit de grond stampten en de aanpak van zwerfvuil waarvoor we goed samenwerken met de Vlaamse campagne *Mooimakers*.

En voorts op potentieel ontwrichtende fenomenen die Antwerpen met de wereld en de wereld met Antwerpen verbinden: radicalisering, drugs, transmigratie én de strijd tegen mensenhandel en – smokkel, om er slechts enkele te noemen.

Dit is de plaats, noch het moment om naar alle civiele en politionele veiligheidsinitiatieven te verwijzen. Maar mocht u er na deze toespraak of nu meteen vragen over hebben, dan beantwoord ik die graag.

+++

DEEL 2

“There is no Planet B”, waarschuwde Frans President Emmanuel Macron het Amerikaanse Congres eerder dit jaar. Een ongemakkelijke waarheid. Voor onze planeet leven we vandaag, 23 november, al 114 dagen in het ecologisch rood. Met nog 38 dagen te gaan in 2018, zullen het er 152 zijn. 152!

World Overshoot Day - de dag waarop de mensheid wereldwijd net zoveel aardse grondstoffen, voedingswaren, energie en dergelijke heeft opgebruikt als wat de aarde in één jaar tijd terug kan opbrengen en aan geproduceerde afvalstoffen kan verwerken- viel dit jaar immers al op 1 augustus.

Snel gerekend hebben we dus de grondstofproductie en afvalverwerking van 2,4 planeten nodig om onze wereldwijde consumptie te blijven financieren.

Overigens, met een CO₂-afdruk van 14 ton CO₂ per persoon, is België een van de vervuilendste volkeren van Europa!

De **tweede krachtlijn** doorheen de redes én mijn werk van de voorbije tien jaar is die van duurzaamheid, klimaat, hernieuwbare energie...

“De dag dat provincie Antwerpen evenveel hernieuwbare energie produceert als de vraag naar energie groot is en dus de ‘energie-onafhankelijkheid kan uitroepen, is het wereldenergieprobleem definitief van de baan”, orakelde Dirk Fransaer, CEO van de Vlaamse Instelling voor Technologische Ontwikkeling (VITO) enkele jaren geleden op mijn bureau.

100% én genoeg groene stroom... Uitdagende en dus inspirerende woorden.

Ze laten me niet meer los. Ze steken wel erg schril af tegen de Vlaamse cijfers. In 2015 bleef de productie van groene stroom steken op 5%. Tegen 2020 ambieert Vlaanderen een aandeel van 10%

hernieuwbare energie. Dat is één tiende van de droom van Fransaer die ik graag tot mijn ambitie maak. Voor de volledigheid: de Europese Unie trok haar doelstelling voor hernieuwbare energie ondertussen op naar 32% tegen 2030.

In de praktijk toont de Europese Unie zich gelukkig ambitieuzer. Dat blijkt o.m. uit haar inzet -samen met partners als VITO- op onderzoeken en projecten om bestaande woonwijken op een slimme en toekomstbestendige manier energieneutraal te maken.

In combinatie met de hernieuwbare duurzame energiemix, een optimale opslag en distributie van hernieuwbare energie brengen energie-neutrale wijken en bedrijventerreinen, het behalen van voormelde ambitie dichterbij: **Antwerpen, een energie-onafhankelijke provincie** die geen energie verspilt én evenveel hernieuwbare energie produceert als de vraag naar energie groot is.

Wie het rapport las van het **Intergovernmental Panel on Climate Change** van 6 oktober jl. en de berichtgeving erover, kent de desastreuze gevolgen van de opwarming van de aarde met 1,5°C of meer boven de gemiddelde jaartemperatuur in pre-industriële tijd en geeft zich er rekenschap van dat voormelde ambitie bittere noodzaak is.

Wie de 'beleidseisen' las, weet wat hem of haar te doen staat, tenzij hij of zij er vrede mee heeft dat nagenoeg de helft van Vlaanderen én van onze provincie onder de zeespiegel verdwijnt en zo verloren gaat voor onze kinderen en kleinkinderen.

Een klein, charmant land als **Uruguay** bewijst trouwens dat deze ambitie geen fata morgana hoeft te zijn.

Op zeer korte tijd slaagde Uruguay in een gigantische energie-omwenteling.

Anno 2018 draait het land voor bijna 100% op duurzame stroom, dankzij een mix van waterkrachtstroom, biomassa-, zonne-, en windenergie. Vooral windenergie is er uitgegroeid tot een stevige pijler van het energiebeleid.

Hoe slagen zij erin? Door een strategisch sterk, ambitieus en doorgedreven energie- en klimaatprogramma en een duurzaamheidsbeleid gedragen door alle politieke partijen.

De kernelementen van het Uruguayaanse succesverhaal zijn o.m. de publiek-private partnerschappen, langetermijncontracten, een Plan voor Nationale Energiezuinigheid en uiterst transparante regels en contracten die vele buitenlandse investeerders lokten. Uruguay maakte duidelijke keuzes en voert die consequent uit. Vragen of er voldoende energie zal zijn in de winter, rijzen er niet.

Kortom, duurzame energie groeide er uit tot een rendabele business, met heel wat lokaal verankerde jobs en dalende energieprijzen als aangenaam gevolg.

Dit maakt mij gezond jaloers en strijdvaardig, dames en heren.

Stel het u even voor: **een provincie Antwerpen zonder energieverspilling**, waar het aanbod aan hernieuwbare energie de vraag naar energie dekt?

Voor mij is dit **geen droom, maar een scherpe ambitie**. Antwerpen kan en dus moet inderdaad een energie-onafhankelijke provincie willen worden.

Ze moet minstens ook de **Vlaamse provincie worden waar het grootste aandeel hernieuwbare energie geproduceerd wordt.**

Een provincie waar geen energie verloren gaat of verspild wordt. Ik kan het niet genoeg herhalen!

Uiteraard, de Vlaamse en a fortiori de Antwerpse context is moeilijk te vergelijken met die van Uruguay: een land met zes keer de oppervlakte van België, waar niet eens een derde van onze bevolking woont.

Vlaanderen en Antwerpen in het bijzonder daarentegen, zijn uitermate dichtbevolkt. De densiteit van het wegennet en energie-intensieve industrie zijn even immens als de open ruimte schaars is.

Het gevolg laat zich raden: windturbines realiseren in Vlaanderen, in provincie Antwerpen is allesbehalve evident. De argwaan en tegenstand blijven erg groot én weerbarstig.

Ook in het raam van mijn coördinerende opdracht voor o.m. **windenergie** bezoek ik de steden en gemeenten van onze fantastische provincie geregeld.

Burgemeesters weten dat ik graag inga op uitnodigingen om deel te nemen aan informatie- en veel liever nog participatieavonden over windenergie met de lokale gemeenschappen.

En ja, het vergt onwaarschijnlijk veel overleg, creativiteit en geduld om een windturbinedossier succesvol af te ronden.

Trouwens, in mijn ogen **moeten producenten hun windturbineprojecten ook echt verdienen**. En dat veronderstelt **volgehouden openheid en waarachtige participatie** van bij het prille begin. Niet zelden leidt net die houding tot de beste, meest gedragen projecten.

Veel, zo niet alles, staat of valt met partners die overtuigd en dus overtuigend mee het voortouw nemen in windmolenprojecten.

Een gemeente- en provinciebestuur, een intercommunale, private partners en last but not least de Vlaamse overheid.

Moeilijke evenwichtsoefeningen vergen immers veel visie en moed, met oprechte aandacht voor onzekerheid, twijfel en soms zelfs angst.

Het rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie dat ongeveer 4 dagen na de alomvattende en doordachte studie van het IPCC verscheen, maakt het er ons bovendien niet makkelijker op: te veel omgevingsgeluid, o.m. geproduceerd door windturbines, kan uw gezondheid ernstig schaden. Lawaai leidt tot chronische ziekten en voortijdige overlijdens, klonk het omineus.

Gemeten over een hele dag zou het geluid van een windturbine de 45 decibels niet mogen overschrijden.

Met een maximum van 44 decibels overdag in woongebied en 39 decibels 's nachts, voldoet Vlaanderen nu al aan deze geluidsnorm, maar het maakt er de begeleiding van windturbineprojecten alleszins niet eenvoudiger op.

Niettemin, volgens recente cijfers **neemt onze provincie de tweede plaats in Vlaanderen in voor het aantal grootschalige onshore windturbines.**

Met 129 windturbines, goed voor een aandeel van 26%, moeten we enkel Oost-Vlaanderen, met 150 turbines en een aandeel van 30%, laten voorgaan.

2017 was een 'boerenjaar' voor windenergie. In 2017 werden meer turbines gerealiseerd dan in 2015 en 2016 samen. In 2018 kunnen we die groei helaas niet evenaren. **2018 is allesbehalve een sterk windturbinejaar.**

Die nieuwe dip beschouw ik -en hopelijk u ook- als een appél. Al is de ruimte schaars, al is het moeilijk om een draagvlak te generen en te behouden... **windenergie blijft meer dan ooit onze volste aandacht en inzet vragen, krijgen want verdienen.**

Dat betekent geduldig maar volhardend **blijven werken** op goede dossiers, tijd, mensen en emotionele intelligentie inzetten voor participatie en co-creatie; **tijdig de zeilen bijstellen**, correct maar creatief omgaan met geldende regelgeving;

inspelen op wat er mogelijk is en op wat er leeft; kennis en knowhow integreren in de zoektocht naar oplossingen;

luisteren naar mensen, oog en aandacht hebben voor legitieme bekommernissen;

pionieren in nieuwe manieren om echte of vermeende onzekerheid en weerstand correct te weerleggen of te milderen. Bevoegde ministers overtuigen om niet te zwichten voor weinig onderbouwd lokaal verzet.

Hopelijk leidt dat ertoe dat u en ik nog vaak worden uitgenodigd om windparken in te huldigen, zodat we stap voor stap de hopelijk gedeelde ambitie waarmaken: **net als Uruguay uitgroeien tot een regio met zo goed als 100% duurzame energie.**

Waar wachten we op?

Als we alleen nog maar de officieel geformaliseerde doelstellingen hernieuwbare energie willen behalen én de open ruimte willen vrijwaren, moeten we blijven vechten voor- en niet tegen- iedere mogelijke windturbine langsheen lijninfrastructuur en in industriegebieden.

Wie kan tegen de klare woorden van minister-president Bourgeois zijn, en ik citeer: "Al die burgemeesters en actiecomités die zich ongefundeerd tegen windmolens verzetten, dat kan niet langer!"

Ook **de verantwoordelijkheid van en voor uw bestuur is immens**. U zou kunnen pleiten voor experimenteerruimtes in sommige ecologisch minder interessante productiebossen bijv. in de Noorderkempen. Zo niet dreigt de vogelvrijverklaring voor de laatste nagenoeg 'echte' open ruimte.

Andermaal: waar wachten we op?

Onder meer ook op **zon**, op uitbundige zon, met tussendoor **voldoende regen**.

Zonne-energie boomt. “Dra breekt de dag aan dat zonne-energie zowat de goedkoopste vorm van energie wordt. En wat meer is, de prijs daalt verder”, aldus econoom Tim Harford in zijn meest recente boek *Fifty things that made the modern economy*.

Onze provincie en haar inwoners hebben daar gelukkig niet op gewacht. Mede dankzij de **groepsaankopen**, groeit het aantal PV-installaties bij Antwerpse particulieren sterk. In vier jaar tijd werden 7 438 PV-installaties, goed voor zo’n 139 174 panelen en een vermogen van 36 MW, geplaatst.

Met dank aan de bevolking en de steun van de provinciale energieconsulenten **telt onze provincie in totaal zo’n 76 644 PV-installaties**, of **een vierde van de** in totaal 330 907 **PV-installaties in Vlaanderen**. Meer is mogelijk als we samen afspreken dat we alle daarvoor geschikte daken binnen een zo kort mogelijke periode van de meest efficiënte zonnepanelen voorzien.

Lokale besturen én bedrijven moeten

vanzelfsprekend **het goede voorbeeld geven**: een gunstig georiënteerd gebouw van een bestuur of bedrijf waarop geen zonnepanelen liggen, zou vanaf 2020 onbestaand moeten zijn.

Aan Vlaanderen doe ik de oproep om liever gisteren nog dan morgen de echte of vermeende obstakels weg te werken om daken en zonnepanelen en/of de opbrengst ervan te delen. Dat zal nodig zijn als we de ambitie van 12,6 miljoen zonnepanelen extra, die Vlaams Minister Tommelein opnam in zijn energiepact, willen helpen realiseren.

En, als een '**zonnepanelencompetitie**' kan helpen, stimuleren we die graag. Als elke gemeente voortaan het aantal PV-installaties in de gemeente registreert en publiek maakt, is de rekensom PV-installaties resp. vermogen aan zonne-energie per inwoner snel gemaakt. Provincies en Vlaanderen kunnen makkelijk hetzelfde doen.

Nog interessanter wordt het als dezelfde oefening even systematisch, robuust en vergelijkbaar wordt gemaakt voor windturbines, warmtenetten, laadpalen voor elektrische voertuigen, warmtepompen en warmteboilers.

Zonnepanelen liggen trouwens op meer dan op daken alleen. Veelbelovend is het even visionaire als om vele redenen **uitdagende project van Sibelco**. De zo goed als grootste kwartszandproducent ter wereld wil een drijvend zonnepanelenpark aanleggen op de waterplassen in Mol die zijn ontstaan zodra de zandwinning er was voltooid.

Het blijft fascinerend om dergelijke projecten met alle betrokkenen te faciliteren. Ook de vele initiatieven om PV-cellen te integreren in alle daarvoor geschikte, zelfs doorzichtige materialen en oppervlakten, zoals vensters, gevels, ja zelfs wegen en glasconstructies, ogen veelbelovend.

Dames en heren,

Antwerpen grossiert in warmte, of minstens in een immens warmtepotentieel. In en om de haven wacht een schat aan nog steeds onvoldoende benutte industriële restwarmte.

En al is niet elke boring meteen succesvol, **de Kempen is gezegend met bronnen aan diepe geothermie.** De **ondiepe geothermie** ligt **verspreid over de hele provincie.**

Rest- en aardwarmte niet benutten en/of ongebruikt verloren laten gaan, **kunnen we ons niet langer veroorloven.** Ik vind het zelfs onethisch.

In 2012, becijferde VITO dat de Antwerpse haven jaarlijks 1000 MW aan restwarmte- het equivalent van 100 geothermische boringen- verspilt. Maar de geesten rijpen, de projecten volgen.

Op de recuperatie en het gebruik van restwarmte ent zich nieuwe economische activiteit al zijn de veiligheidsrisico's niet te onderschatten, en de onzekerheden en de kosten navenant groot. Vlaanderen en de provincie helpen die kloof enigermate te dichten. Al blijven betere randvoorwaarden noodzakelijk.

Bijzonder wijs is het beleid van steeds meer lokale besturen om vergunningen voor nieuwe bouw- en verbouwingsprojecten afhankelijk te maken van een onderzoek naar de koel- en verwarmingsmogelijkheden met een warmtenet.

(Belangrijk is dat ze dat doen met de Europese Energie-Efficiëntie Richtlijn in het achterhoofd: de installatie van nieuwe stadsverwarmings- of koelingsinstallaties van meer dan 20 MW en/of de renovatie van bestaande wordt best voorafgegaan door een grondige kosten-batenanalyse van mogelijke alternatieve locaties. De juiste toepassing van de Europese Richtlijn waarborgt immers dat de voordelen van in- en uitkoppelbare warmte langs vraag- en aanbodzijde op de meest

efficiënte manier worden geïntegreerd in een heuse warmtecascade).

Ook uw bestuur trok en trekt overtuigend de **warmtekaart**. U wierf een **provinciale warmtemakelaar** aan en onder impuls van gedeputeerde Ludwig Caluwé steunde de provincie het geothermie-avontuur van VITO. Inmiddels versterkt de **warmteambassadeur** het warmtebeleid van onze provincie.

(We innoveren verder via het **DOEN-project** (Duurzame Ontwikkeling voor Energie Neutraliteit) dat op 1 april startte in het raam van Interreg Vlaanderen-Nederland. Met haalbaarheidsonderzoeken detecteert en objectiveert VITO op actieve wijze het warmtepotentieel van en in een aantal gemeenten.

O.m. Agfa-Gevaert beschikt over bijzondere warmtetoeven. Dankzij restwarmte uit zijn bedrijfsprocessen kunnen de buurt in Mortsels, een kmo-zone in Edegem, de toekomstige wijken Zilverkwartier in Berchem en op termijn ook Nieuw Zuid genieten van de restwarmte van het bedrijf.

Het warmtenet staat garant voor een CO₂-reductie van 800 à 1200 ton, het equivalent van de uitstoot van 550 à 800 wagens.

Deze warmtereolutie werkt blijkbaar ook aanstekelijk voor andere initiatieven. Grondstofverwerkend bedrijf Imerys Carbon & Graphite uit Willebroek-Noord probeert zijn restwarmte maximaal ter beschikking te stellen van potentiële warmtevragers op de bedrijventerreinen en in de woonwijken van Puurs-Pullaar. Mogelijk schuilt er in dit project zelfs een kans om een koppeling van reststromen- via de glastuinbouw- te realiseren. Het oogt haast too good to be true, maar het kan lukken!

Warmteprojecten houden behalve een mentaliteitswijziging vooral ook heel veel kansen in. Belangwekkend is het ontstaan van nieuwe marktspelers en burgerinitiatieven die hun eigen energieproductie en -verbruik in eigen handen nemen.

Met al deze inzichten, projecten en initiatieven gaat onze nieuwe warmtemakelaar aan de slag.

Zij bekijkt of en hoe ons eigen provinciepatrimonium nog beter kan bijdragen tot het behalen van de duurzaamheidsdoelstellingen).

Ook van de nieuwe **Nota Ruimte** die een duurzame, leefbare en kwaliteitsvolle ruimte als algemene ambitie nastreeft, verwacht ik veel. Zeker nu de deputatie begin oktober een onderzoek naar **provinciale energielandschappen** en de opmaak van een visie voor een **provinciaal ruimtelijk energiebeleid** in de markt zette.

De duurzaamste energie blijft de niet-verbruikte. Energie-efficiëntie en –besparing, blijven naast de decentrale, duurzame productie ervan even uitdrukkelijke provinciale energiedoelstellingen.

Behalve het vermijden, of minstens het verminderen van uitstoot betekent duurzaamheid vooral ook: het **opkrikken van het groene energieniveau** door de natuurlijke omzetting van CO₂ in zuurstof.

Begrijp: ook voor onze energie- en duurzaamheidsindex blijven het halen, en liever nog het overtreffen, van **natuurdoelstellingen en boscompensatie** cruciaal.

Maar niet alles lukt. Helaas. Dat '**ZETA**', het zero-emissie transport-project mislukte, steekt. Zeker na de verontrustende conclusie van de Wereldgezondheidsorganisatie dat Antwerpen bij de 50 grootste hotspots voor luchtvervuiling ter wereld hoort.

Het zou trouwens relevant, maar allicht zeer confronterend zijn om de gegevens over de dramatische luchtkwaliteit te koppelen aan de incidentie van diverse kankers en acute resp. andere chronische ziekten in onze regio.

ZETA was een visionair idee van wijlen Rudi Thomaes, gewezen topman van het VBO en oud-voorzitter van BAM. Ook hij verloor recent de strijd tegen kanker.

Zijn doel: met mijn steun en engagement een **'coalition of the willing'** smeden.

Een coalitie van een zo groot mogelijke groep van industriële en logistieke bedrijven en sectoren, die zich vrijwillig engageren om hun uitstoot drastisch te verminderen door te opteren voor niet-fossiele of in afwachting van niet-fossiele minstens veel schonere brandstoffen.

Tegelijk wilden ze zich engageren om de lawaaioverlast door transport substantieel te verminderen.

Als de grootste en belangrijkste spelers verregaande, zelfgekozen, **objectief gemonitorde engagementen** aangaan, dan zullen overheden zeker volgen, aldus de vaste overtuiging van Rudi Thomaes.

Dan zullen overheden de randvoorwaarden creëren om **schonere lucht en minder lawaai** ook met regelgeving af te dwingen. Het heeft niet mogen zijn. Niettegenstaande de overtuigende wetenschappelijke conclusie dat het verkeer voor minstens 60% verantwoordelijk is voor de schabouwelijke luchtkwaliteit in onze regio.

Dat het anders kan bewijst gouverneur Edmund G. Brown van California: "Of we nu met de auto, de bus of de boot reizen, het is de hoogste tijd dat we overschakelen op zero-emissie transport", verklaarde hij. Met wetgeving die inwoners van Californië beschermt tegen vervuilende wagens en forse emissiebeperkingen, voegde hij de daad bij het woord. Vreselijke bosbranden doorkruisen nu op tragische wijze dit beleid.

Inmiddels spraken ook de **Europese Milieu –en transportministers** af om een ambitieuze omwenteling in te zetten naar duurzame mobiliteit die milieuvriendelijk want CO₂ neutraal is en aanstuurt op meer middelen voor fiets-en voetgangersinfrastructuur.

Dankzij de hervorming van het ETS-systeem, worden externe kosten bovendien eindelijk meer geïnternaliseerd. Dat CO₂-emissie driemaal duurder wordt, is alvast een goede zaak.

Hopelijk en allicht is het dan nog slechts een kwestie van enkele jaren tot er meer elektrische dan met fossiele brandstoffen aangedreven voertuigen op de markt komen.

De kans blijft niettemin erg groot dat China die klus sneller klaart dan wij.

Overigens, doch dit geheel ter zijde, met de massale en disruptieve kanteling naar liefst gedeelde, elektrische voertuigen, kan ook het probleem van de opslag van energie uit intermitterende bronnen zoals zon en wind deels worden opgelost.

En er is nog meer goed nieuws. Enkele **grote spelers experimenteren ook met complexere, maar veelbelovende energiebronnen zoals waterstof.**

De **schone en stille waterstofboot Hydroville** van CMB, grote kanshebber om de 2de Sustainability Award van het Havenbedrijf en VOKA te winnen, spreekt het meest tot de duurzame verbeelding.

Temeer omdat deze **waterstofboot als gamechanger** kan bijdragen tot de noodzakelijke transitie naar een duurzame, schonere haven, een duurzame regio en provincie.

Waar ik even reikhalzend naar uitkijk, zijn intelligente tools om de reële effecten van alle nieuwe toepassingen te meten en dat in real time.

Instrumenten, scenario's, modellen om de veronderstelde, theoretische impact van voorgenomen of genomen maatregelen te simuleren, bestaan en raken steeds meer ingeburgerd.

Nog relevanter zijn instrumenten om de reële impact en effecten op het vlak van CO₂- en NO₂ of stikstof-reductie, en andere emissies, in real time te kunnen aflezen en eventuele emissiebronnen binnen de kortst mogelijke termijn te kunnen detecteren.

Een beter instrument van bewustmaking, prijszetting, sturing, evaluatie en bijsturing is moeilijk denkbaar.

Dan rest ons geen enkel argument meer om externe kosten van vervuiling **niet** te **internaliseren** en verstandig door te rekenen.

De professoren William Nordhaus en Paul Romer van Yale resp. NYU, wonnen er –godzijdank– de Nobelprijs economie mee.

Nordhaus voor zijn model dat een macro-economisch antwoord biedt op de klimaatproblematiek, vanuit de terechte verontwaardiging dat de negatieve gevolgen van uitstoot niet worden gedragen door de veroorzakers van de schade, maar door de wereldwijde samenleving als geheel.

Een CO₂- of emissietaks die deze externe klimaat- en milieukosten internaliseert en dus juist toewijst, helpt dat probleem en daarmee ook de klimaatverstoring hopelijk de wereld uit.

Schone en andere mobiliteit zijn m.i. een nog grotere 'gamechanger' dan méér mobiliteit door méér infrastructuur. Ze komen de algemene leefbaarheid en dus iedereen ten goede. Na het grootschalige '**CurieuzeNeuzen**-onderzoek' van de Universiteit Antwerpen, VMM en De Standaard en het eerder genoemde rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie over de dramatische luchtvervuiling, is hopelijk heel Vlaanderen daarvan overtuigd.

Idealiter sluiten beide, (schonere resp. vlottere mobiliteit door o.m. meer capaciteit), elkaar niet uit.

In mijn rede van 2008 schetste ik uitvoerig de noodzakelijke harde randvoorwaarden om van Antwerpen een nog meer ambitieuze en welvarende regio te maken. Het debat over de sluiting van de Antwerpse Ring was toen al meer dan 20 jaar oud, maar stond nog nergens.

De naar de middeleeuwse kwelduivel van Antwerpen genoemde **Lange Wapper** zou niet veel later in een volksraadpleging worden weggestemd.

Al zal u er geen boodschap aan hebben als u weer eens stilstaat in de Kennedytunnel, keer toch even mee terug in de tijd. Een halve eeuw geleden luidde die **Kennedytunnel**, aldus het discours, een mooie, nieuwe, en vooral snelle tijd in. Hij gold zowaar als een gewisse weg naar wereldvrede.

“Op 31 mei 1969 werd er bij de inhuldiging ‘voor miljoenen franken vuurwerk verschoten’, om dat wereldwonder: ‘de breedste tunnel ter wereld’, te vieren”, aldus De Post.

Mijn sterk gewaardeerde voorganger Minister van Staat Andries Kinsbergen noemde het “een verdere stap op de weg van het dichterbij brengen van de mensen, onmisbare voorwaarde voor wederzijds begrip en solidariteit”.

“Techniek en wetenschap”, zo luidde het verder, “effenden het pad voor het zo noodzakelijk en verruimend werkend geestelijk verkeer tussen de volkeren. Iedereen is vandaag een onderdeel in dezelfde grote internationale stroming geworden en iedereen wordt hierdoor wereldburger”, einde citaat.

Wereldburger dankzij weginfrastructuur...vandaag zouden we dat misschien niet zo makkelijk meer poneren, al sluit het perfect aan bij de ideeën die professor Peter Frankopan ontwikkelt in zijn weergaloos boek, De Zijderoutes.

Destijds lag de eerste en belangrijkste reden voor die bouwkoorts in de breed gedragen wens en noodzaak om als stad en (klein) land de trein van de almaar globaler wordende economie niet te missen. Ook de verlichte filosofie erachter was -relatief kort na de Tweede Wereldoorlog die landen en mensen verscheurde- niet minder gemeend.

Vrede tussen de volkeren en eenwording speelden ook mee in de realisatie van het **Europese E-routenetwerk**: 25 landen, 58000 kilometer autosnelweg, waarvan maar liefst 1.100 in België.

Rond diezelfde tunnel en bij uitbreiding rond de infrastructuurplannen in en om de stad Antwerpen is het voorbije jaar ook **echt vrede** gesloten. Het **Toekomstverbond** was en is de enige juiste weg.

Voortaan streven burgerbewegingen en overheid met vereende krachten en gezonde constructief-kritische houding gedeelde doelen van **leefbaarheid, mobiliteit en ruimtelijke kwaliteit** na.

Samen met de burgerbewegingen zorgden intendant **Alexander D'Hooghe** en zijn team er op briljante wijze voor dat we nu echt perspectief hebben op een overkapte Ring, een ambitieuze modal shift, en aangepaste nieuwe infrastructuur.

“En de rol van de provincie?”, hoor ik u denken. Ook op vlak van mobiliteit is die belangrijker dan ooit. Met fietsostrades, mobiliteitsstudies en gemeente-overschrijdende initiatieven vond gedeputeerde Luk Lemmens de voorbije jaren heel snel de juiste toon in het mobiliteitsverhaal van Vlaanderen.

Ook mijn coördinatieopdracht die ik in 2010 kreeg van minister Crevits, is niet ten einde. Ze loopt door onder een andere naam, en met een ruimere scope: van ‘streefbeeldstudie’ over ‘Poort Oost’ naar de ‘coördinatie van het Haventracé’ in het raam van het Toekomstverbond.

Mobiliteit, leefbaarheid, ruimtelijke kwaliteit en de concrete uitwerking van het Toekomstverbond samen met de burgerbewegingen, zullen de komende jaren de mobiliteitsagenda blijven beheersen.

Ook de Kempen en Mechelen boekten heel wat mobiliteitsvoortgang. En dat was even nodig!

Ondertussen is de spitsstrook op de E313 een feit. Het wegdek tussen Turnhout en Oud-Turnhout is vernieuwd.

Opnieuw is daarmee een deel afgerond van het meerjarenproject tot volledige vernieuwing van de E34 tussen Antwerpen en de Nederlandse grens. Daar hoorden vanzelfsprekend ook nieuwe bus-stroken bij.

Zo mogelijk nog belangrijker zijn de forse investeringen van de provincie in de Kempen en m.n. in de **fietsostrades**, met voorop de fietsostrade tussen Antwerpen en Lier en die tussen Balen en Herentals.

Niet minder belangrijk met het oog op een kwalitatieve modal shift en goede stadsontwikkeling, zijn de investeringen die de NMBS plant in de stations van Mol en Turnhout. Er is goede hoop dat ze dra zullen aanvangen.

Ook de werken aan de **Mechelse Arsenalsite**, het masterplan van de Dijle-stad, zijn sinds mijn eerste rede van 2008 aardig opgeschoten.

Tegen 2026 moet alles af zijn: een volledig gerenoveerd station en stationsbuurt, een spoorbypass voor de hogesnelheidstrein, een tangent of nieuwe verbindingsweg tussen Mechelen-Zuid én de N15 aan de Nekkerhal.

De renovatie en herwaardering van de Arsenaalsite over een oppervlakte van 175 hectaren waarvoor Vlaanderen zo'n 114 miljoen euro vrijmaakte, zullen het uitzicht van Mechelen ingrijpend en vooral duurzaam veranderen.

Mogelijk nog belangrijker dan de realisatie van concrete projecten is de **radicale mentaliteitsshift** die eindelijk en onomkeerbaar verworven is. Ik acht de kans in elk geval bijzonder klein dat er in Vlaanderen nog infrastructuurwerken denkbaar zijn, zonder voorafgaande, waarachtige **co-creatie**.

Van bij de probleem- of opportuniteitsdefinitie tot de realisatie van projecten zullen overheden, burgerbewegingen, en alle andere relevante stakeholders intens moeten samenwerken in een zo open mogelijk interactief proces.

In een gezamenlijke zoektocht naar de best mogelijke, meest haalbare en duurzame oplossing die alle legitieme belangen in beeld brengt en maximaal recht doet. Dat oogt tijdrovend en voor sommigen mogelijk zelfs een abdicatie van de overheid, maar dat is het geenszins. Vooraf goed geïnvesteerde tijd en een constructieve omgang met maatschappelijke conflicten en frustratie, levert later allicht tijdwinst op. Een betere manier om contraproductieve procedureslagen maximaal te vermijden, is moeilijk denkbaar.

+++

DEEL 3

Ook technologie zal onze levens en de werkelijkheid fundamenteel veranderen.

Dames en heren,

Als u eind september SuperNova bezoekt in Antwerpen- wat ik hoop- zal u het helemaal eens zijn met de visie van Patti Maes, die als Belgisch toponderzoekster aan het prestigieuze MIT in Boston, al meer dan 30 jaar de interactie tussen mens en machine onderzoekt: "Het heeft geen zin om bang te zijn voor wat de technologie ons brengt. Meer technologie is immers het lot van de mensheid".

Vertrouwen en geloof in wetenschap en technologie liggen niet perse voor de hand. En toch. **Wetenschap en technologie bieden schier oneindige mogelijkheden** om tal van eerder geproblematiseerde uitdagingen het hoofd te bieden, om bedreigingen om te buigen tot boeiende kansen.

Steeds kleinere, steeds goedkopere sensoren, (waarvoor het Interuniversitair Micro-Electronica Centrum, kortweg IMEC wereldwijd vermaard is); de ontwikkeling van augmented reality (AR) en de niet te stuiten opmars van artificiële intelligentie (AI), zijn volgens prof. Patti Maes de belangrijkste krachten achter de zogenaamde 4de technologische revolutie.

Voortaan zijn **niet alleen computers, maar zowat alle dingen die ons omringen, slim en functioneel geconnecteerd.**

Voor vele van de huidige veiligheids-, duurzaamheids-, en mobiliteitsuitdagingen kunnen slimme algoritmen, losgelaten op big data, oplossingen bieden dankzij goedkopere sensoren, de versterkte rekenkracht van steeds slimmere computers en steeds performantere en snellere communicatienetwerken. Een filmpje van Antwerp Smart City zegt allicht meer dan 1000 woorden. Kijk even mee!

<https://vimeo.com/268772364>

Ja, de **vierde revolutie zal de manier waarop we leven, werken en ons tot elkaar verhouden fundamenteel veranderen**, aldus het World Economic Forum. Technologische doorbraken zullen onze economie en maatschappij grondig dooreenschudden, o.m. door de combinatie en integratie van digitale, fysische en biologische systemen.

“60% van generatie Z, de jongeren die nu aan onze universiteiten beginnen, zal een baan hebben die vandaag nog niet eens bestaat. 6 op de 10 bedrijven met de grootste marktkapitalisatie bestonden 20 jaar geleden nog niet. Deze technologische revolutie is ongezien in de geschiedenis”, aldus Farnan Jahanian, voorzitter van de Carnegie Mellon University, de wereldwijde nummer 1 in artificiële intelligentie (AI).

De voorbeelden zijn legio.

Zelfrijdende wagens die u, als zat u in een mobile office, veilig op uw bestemming brengen en desgewenst –met beeld, film en tekst-, informeren over alle bezienswaardigheden langs de weg en/of de laatste input geven voor uw meeting.

Applicaties die door een combinatie van data over de toon van iemands stem, gelaatsuitdrukkingen, de snelheid waarmee iemand typt, de frequentie waarmee hij of zij een bepaalde app opent,... tekenen van depressie kan ontwaren, of zelfs voorspellen.

Wearables die onze lichaamsfuncties permanent monitoren en de huisarts informeren als er iets mis is, nog vooraleer je er zelf erg in hebt; en in dezelfde sfeer: borstenhouders die feilloos tumoren detecteren in een vroeg stadium, waardoor invasief onderzoek kan worden vermeden en tijdig kan worden ingegrepen.

Intelligente zelflerende machines die cv's, persoonsgegevens, rechterlijke uitspraken in diverse databanken screenen en een voorstel van beslissing genereren voor aanwervingen, toekenning van kredieten, verzekeringen, rechtszaken.

Koelkasten die de voorraad en de versheid van producten bijhouden of deze bijbestellen wanneer een tekort dreigt; **robots** die zwaar werk licht en vooral veiliger maken.

Sprekende bloempotten die ouderen gezelschap houden.

Slimme huizen waarin de vaatwasser, wasmachine of droogkast aanslaan op het moment dat hernieuwbare energie geproduceerd wordt.

Slimme havens.

Slimme bedrijven.

Slimme logistiek.

Slimme leerplatformen en -systemen....

Het lijkt allemaal bijzonder vergezocht, science fiction haast, maar vergist u zich niet. Ze zijn actueel, reëel en steeds meer operationeel. Ook tijdens de internationale bijeenkomsten waaraan ik het afgelopen jaar mocht deelnemen, daagde het snel: **we leven niet in een tijdperk van verandering, maar in een verandering van tijdperk.**

Ook SuperNova op het Antwerpse Eilandje bood een treffende inkijk in wat technologie nu al, en dra op zeer grote schaal, ten goede vermag.

De vraag is niet langer óf, maar vanaf wanneer en met welke snelheid de vele en uiteenlopende technologische innovaties onze levens ingrijpend zullen veranderen.

Wat betekent dat alles voor ons? Hoe bereiden we ons erop voor? Hoe gaan we ermee om? Passen we de sociale, democratische welvaartstaat, zoals die zich sinds de Eerste en Tweede Wereldoorlog in West-Europa heeft ontwikkeld daaraan aan, en zo ja hoe? Of nopen ze tot nieuwe denk- en organisatiekaders?

Even open als de vragen, is de zorg en urgentie waarmee we de antwoorden zullen moeten 'verzinnen'. Inderdaad, er zal ontzettend veel verbeelding en wilskracht nodig zijn in onze 'multi-level governance wereld', waarop ik zo dadelijk nog even terugkom.

Dat de **4de technologische revolutie** **immense veiligheidsrisico's met zich meebrengt** op het vlak van cybersecurity, hacking, phishing, ransomware enz., is een open deur en alom bekend.

U leest er dagelijks over in de media: over eerder autoritair geleide staten die ICT en zogenaamde trollen inzetten om verkiezingen, referenda of de mainstream waar ook ter wereld te beïnvloeden;

over aanvallen op overheden, banken, zorginstellingen om structuren te ontwrichten en een sfeer van angst en onzekerheid te voeden;

over identiteit- en andere fraude en/of zeer gewiekste technieken om mensen op te lichten, te chanteren.

Als de gemeenrechtelijke criminaliteit daalt dan mag u er gif op nemen dat dit mede te verklaren valt door nieuwe 'businessmodellen' van criminelen die hun actieterrein verschuiven naar het internet.

Cybersecurity groeide inmiddels uit tot een populaire studie- en onderzoeksrichting. Staten ontwerpen doordachte cyber nood- en interventieplannen. Ethische hackers zoeken gaten in de beveiligingssystemen. Bedrijven en burgers worden stilaan alerter, ...

Ervan verlost raken we allicht niet. Ook hier geldt: zet onderbouwd in op alertheid en zelfredzaamheid van mensen, als noodzakelijke versterking van en/of stimulans voor een doorgedreven aanpak door de overheid.

Dames en heren, **veiligheid is ook hier niet alles!**

“Ik vrees de dag dat de technologie onze menselijke interactie zal overtreffen. De wereld zal dan bestaan uit een generatie idioten”.

Albert Einstein had het allicht niet helemaal bij het rechte eind toen hij vooruitblikte op de manier waarop de toenmalige technologische revolutie ons communicatiepatroon zou wijzigen.

Cultuurpessimisten mogen er anders over denken: m.i. is de wereld is er echt niet dommer op geworden. Alle onheilstijdingen ten spijt, in onze tijden van onzekerheid: onze huidige wereld is de welvarendste en meest vredige in de geschiedenis van de mensheid. Ja, de techniek pikt banen in. Dat is altijd zo geweest.

Ja, het leed, de ontwrichting en de haast ondraaglijke onzekerheid die techniek met zich mee kan brengen, zijn echt. Perceptie en vrees, zijn zeer reëel voor wie vreest, al is de werkelijkheid minder duister of zelfs helder. En ja, er zijn – bovenop die van veiligheid-risico's waar we als samenleving zeer alert voor moeten zijn.

De toepassing van algoritmen op big data kan, a fortiori wanneer computergestuurde beslissingen blind gevolgd worden, immers leiden tot verscherpte dualisering, armoede en uitsluiting. **Data kunnen fout zijn en misbruikt worden en/of een meedogenloze en ontwrichtende impact hebben** op iemands leven.

Een standaardmededeling op de snelle trein tussen Tianjin en Beijing, maakte scherp duidelijk wat ik daarover in boeken las en op het World Economic Forum door een Chinees panellid enthousiast hoorde verdedigen.

Geparafraseerd gaat die tijding als volgt: "als u nog niet beschikt over een geldig vervoersbewijs, moet u dat meteen melden en alsnog een ticket aankopen. Reizigers zonder geldig ticket, die zich niet vooraf in regel hebben gesteld, zullen beboet worden.

In de toekomst zullen zij geen ticket meer kunnen kopen, tenzij onder strikte voorwaarden. Zwartrijden zal in het raam van het sociaal kredietsysteem, ook op andere vlakken uw sociaal leven belemmeren”.

Kortom, echt of vermeend maatschappelijk ongewenst gedrag –zwartrijden, een rood licht negeren, de foute producten kopen, ‘foute’ sites bezoeken, ‘foute’ communicatie uitsturen, slechte schoolresultaten, en wie weet morgen ook ziektes en gebreken...- leveren strafpunten én mogelijk een vermelding op een zwarte lijst op.

Gebruik maken van het openbaar vervoer, reizen naar het buitenland, toegang tot sociale voorzieningen, kansen op een goede baan, toelating tot bepaalde scholen voor de kinderen, de mogelijkheid om geld te lenen, een onderneming te starten, in te schrijven voor allerlei deelsystemen, de snelheid van het internet...kunnen er mee van afhankelijk zijn.

Europa is -hoezeer ik van dat land en zijn cultuur onder de indruk blijf- China niet, maar het zet aan tot denken en alertheid.

O.m. over onze **privacy**. Over de mogelijkheid en noodzaak om inzicht en inzage te hebben in alle data die over ons bewaard worden. Om data te kunnen laten corrigeren of verwijderen als ze fout of storend zijn. Om te weten wie ze bijhoudt, waarvoor en voor hoelang. Om te kunnen achterhalen wie ze met wie deelt, met welke finaliteit en eventueel tegen welke prijs. GDPR lijkt een gesel, maar is een zegen. Geloof me, buiten de EU worden we ervoor benijd.

Dat er inmiddels zoekmachines bestaan die er prat op gaan dat ze de zoekgeschiedenis op geen enkele manier bijhouden, laat staan delen, is alvast een goede zaak.

Tot slot moeten we er ons rekenschap van blijven geven dat **modellen en algoritmen niet louter worden geconstrueerd door machines en data, maar op basis van de keuzes die mensen, organisaties, instellingen, bedrijven, overheden...maken over data**: welke data worden gebruikt en welke worden buiten beschouwing gelaten?

Die keuzes gaan niet louter over efficiëntie en effectiviteit. Ze zijn **fundamenteel ethisch**. En dus is er meer dan ooit nood aan transparantie en verantwoording, aan oog voor rechtvaardigheid en eerlijkheid.

Big data en algoritmen kunnen de besluitvorming verbeteren, want laten toe om met veel meer info en data rekening te houden dan ooit tevoren. **De finale beslissing** over wie de job, respectievelijk een lening of een verzekering krijgt, wie zich mag inschrijven aan een bepaalde school, hogeschool of universiteit, wie welke sanctie of een gunstig vonnis krijgt, **blijft finaal best mensenwerk**.

Zolang de mens centraal blijft staan, zolang er steeds ook oog is voor de mogelijke effecten zowel op de macro- als de microschaal, **zullen de voordelen van de nieuwe technologieën de mogelijke nadelen allicht ver overtreffen.**

Kortom, we leven in waanzinnig spannende tijden van schier eindeloze mogelijkheden. Onderlegde alertheid is gepast, angst en onzekerheid zijn ernstig te nemen maar beheersbaar, de nieuwe kansen en mogelijkheden overweldigend. Laten we ze samen ten goede grijpen.

+++

Over de **derde pijler** van 10 jaar gouverneurschap: goed bestuur, en het belang van een resultaatgedreven interbestuurlijke samenwerking, houd ik het zeer kort. U zal het me vergeven dat ik enkel kort inzoom op de provincie, het bestuursniveau waarmee de meesten onder u het meest, of minstens toch zeer vertrouwd zijn.

“De afslanking van de provincies is een voorbode van de afschaffing ervan als politiek bestuur”, blijkt de dominante visie.

Vanuit het zogenaamde multilevel-perspectief, wekt dat verbazing. **Een solide antwoord op de uitdagingen van vandaag:** luchtvervuiling, de noodzakelijke, maar complexe energietransitie, de klimaatverstoring en zijn weersextremen, biodiversiteit, integraal waterbeleid, veilige en duurzame mobiliteit, een technologische revolutie die iedereen ten goede komt, ... **veronderstelt meer dan ooit interactie en connectiviteit of verbinding.**

Overheden, besturen, burgerbewegingen, burgers, bedrijven, kennisinstellingen zijn immers meer dan ooit onderling afhankelijk van elkaar. Transparant en met de noodzakelijke checks and balances, interbestuurlijk en co-creatief samenwerken aan gedeelde doelen, biedt allicht de grootste garantie op succes.

Mogelijk, maar dat zal de toekomst uitwijzen, **kunnen provincies die rol van interface en katalysator van functionele partnerschappen met wisselende ruilverhoudingen spelen**. In dat geval zijn ze eerder hip dan achterhaald.

In die context hebben provincies vooral belang bij een bijzonder **goede samenwerking met de steden en gemeenten**. Dat levert behalve bestuurlijk draagvlak vooral ook veel goodwill, kennis en expertise op.

Luk Lemmens zei het deze zomer nog zo: "Wij zijn nu bevoegd voor de grondgebonden materies. Wij willen de streekmotor zijn. Veel gemeenten vragen ons om samen te werken. Men moet ons nu de tijd geven om ons te bewijzen."

Dat zal a fortiori het geval zijn wanneer provincies echt instrumenteel zijn om de ruimtelijke uitdagingen van vandaag en morgen doordacht aan te gaan. Voor de hand liggende, maar complexe voorbeelden zijn legio:

1) **een klimaat-, overstromings- resp. droogte bestendige ordening van de ruimte** die bijdraagt tot biodiversiteit en ecosysteemdiensten;

2) **inzet op hernieuwbare energie, veilige en vlotte mobiliteit** (met sterk gewaardeerde fietsostrades, een fietsroutenetwerk, mobiscans voor bedrijven, mobiliteitsstudies voor specifieke regio's en verkeersveilige gemeenten);

3) **goede randvoorwaarden voor een gezonde economie en landbouw** en dit zowel ruimtelijk als dankzij goede opleidingen en vorming van jongeren, en levenslang leren,...

Slimme provincies veroveren zich **een goede plek in het vrij complexe tijdperk van multi-level governance.**

Slimme provincies zijn **flexibel** en **passen zich voortdurend strategisch aan** in functie van nieuwe uitdagingen en inzichten in eventuele tekorten.

Slimme provincies groeien uit tot **de beste leveranciers van diensten aan lokale besturen**.

Slimme provincies zijn **'enablers' en 'integratoren'**: ze maken maximaal mogelijk en zorgen, door een grotere afstand en beter overzicht van het geheel, voor een onderbouwde afweging van in min of meerdere mate conflicterende belangen.

Slimme provincies **creëren schaal**, zodat alle gemeenten nieuwe technologieën optimaal kunnen integreren in hun beleid en dienstverlening.

Slimme provincies **richten hun blik naar de wereld**, in het bijzonder ook wanneer de globalisering gewiekst geproblematiseerd wordt.

Het **kosmopolitische karakter van onze regio**, de ruime en superdiverse internationale gemeenschap, met haar meer dan 170 verschillende nationaliteiten, de krachtige aanwezigheid van grote en/of innovatieve internationale bedrijven en onze sterk internationaal georiënteerde speerpuntsectoren maken dat regeringsleiders, ministers, ambassadeurs, CEO's en andere hoogwaardigheidsbekleders vlot de weg naar Antwerpen vinden.

En vice versa: **zowat overal ter wereld zien ze Antwerpse delegaties bijzonder graag komen**. Dat moeten we koesteren, versterken, verdiepen. Het buitenland is immers zoveel groter dan het binnenland. Het houdt ook verplichtingen en verantwoordelijkheden in: wie hier verblijft, wordt geacht hier mee toekomst te maken. Hij of zij moet er uitnodigend alle kansen toe krijgen en deze even gretig grijpen.

Immers, is onze open, vrije, democratische samenleving niet op haar sterkst en het meest weerbaar als wij iedereen in haar of zijn waarde laten? Als wij allen en zonder onderscheid respect tonen voor de spelregels waarmee de rechtstaat deze waarden in normen heeft vastgelegd?

Volgens mij ontstaat en groeit ruimte voor verschil uitgerekend daar waar respect voor de regels o.m. van vrijheid, gelijkheid en gelijkwaardigheid door iedereen worden nageleefd. En, is het recht om jezelf en dus anders te zijn niet onlosmakelijk verbonden met de plicht om te leven naar de letter en de geest van de wet?

Een betere context voor persoonlijk zelfvertrouwen, maatschappelijk vertrouwen en grenzeloze openheid en nieuwsgierigheid zijn mij nog niet bekend.

In een dergelijk model, met een dergelijke 'mindset' houden provincies m.i. een grote rol van betekenis zonder andere besturen als het ware voor de voet te lopen.

Dames en heren, ik rond af.

Veiligheid, duurzaamheid, mobiliteit en de 4de technologische revolutie met haar impact op hoe we leven, leren, werken, de dualisering vermijden en bestrijden, én de manier waarop we onszelf besturen, zijn allicht thema's waarop u en ik zich ook de komende 10 à 15 jaar zullen engageren en profileren.

Volgend jaar zal ik ze proberen toe te passen op 2 van de 4 'elementen': lucht en water. Op schone lucht en ruimte voor resp. genoeg water waarvan de ecologische kwaliteit goed is.

De echte rode draad die de vele stippen aan de horizon: zero slachtoffers in en door het verkeer, energie-onafhankelijkheid en zero-emissie, mens-centrale innovatieve technologie, en een verrijkte multi-level democratie, verbindt, blijft **de kracht van mensen**.

"Ideeën zijn een heel speciaal soort sociale en economische producten, waarvan de kenmerken afwijken van traditionele goederen en diensten.

Hoe ze worden omgezet in technologische en maatschappelijke vernieuwing is bepalend voor het succes van landen, regio's en economieën", aldus Paul Romer, econoom, ondernemer, controversieel activist én tweede laureaat van de Nobelprijs economie 2018.

Als mensen, hun ideeën en de vertaling ervan in maatschappelijke, technologische en institutionele vernieuwing dé doorslaggevende factor zijn, dan zijn we allemaal aan zet, hebben we iedereen meer dan nodig.

En dus vooral.

Onderwijs, vorming, training, de ontwikkeling van vaardigheden, leren leren, in welke vorm dan ook: eerder theoretisch, of vooral ook praktisch en daarvan genieten, waardering voor geven en krijgen.

Onderzoek en ontwikkeling, in die zogenaamde quadruple helix van overheid, kennisinstellingen, ondernemingen en burgers...

En de intellectuele en maatschappelijke ruimte om te zoeken, te kunnen bijdragen, van mening te verschillen...

Dus ja, **we gaan door zeer onzekere tijden, door een verandering van tijdperk.** En ja, dat levert vooral veel woede en angst op. Tegelijk leven we in een toestand van collectieve erkenning. Van de grootste wereldproblemen en –uitdagingen zijn we zowel medeveroorzaker, slachtoffer als medeoplosser, aldus de Sloveense filosoof Slavoj Žižek. Het moet ons ambitieus maken. Het mag ons hoopvol stemmen.

Onze provincie heeft er de mensen en de troeven voor.

Haar wereldvermaarde kunst – en cultuurscène geeft vorm en inhoud aan een rijkelijke verbeelding, aan een sterk narratief.

De investeringen in onderzoek en ontwikkeling van Vlaanderen maar ook van onze provincie (die ook handig inspeelt op Europese middelen), en van steeds meer bedrijven, blijven stijgen.

Nadat Vlaams Minister Muyters de eerder genoemde Carnegie Mellon University bezocht maakte hij, bovenop de bijkomende middelen voor Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie, prompt jaarlijks €30 miljoen extra vrij om de AI-boot niet te missen.

The Beacon wordt dé business- en innovatiehub voor topspelers in de wereld van het Internet of Things **(IoT)**.

Blue Gate wordt duurzaam ontwikkeld.

De Antwerp Managementschool, het Instituut voor Tropische Geneeskunde, de universiteiten, hogescholen en scholen, en de instellingen voor duaal leren in onze regio rekruteren breed en leggen de lat behoorlijk hoog.

Bedrijven en investeerders roemen onze talenten als grootste troef.

Welnu, een regio die mensen alle ruimte geeft en verbindend enthousiasmeert, kan een verandering van tijdperk aan. Een nieuwe Gouden Eeuw in onze complexe wereld lonkt.

